

ΑΓΓΕΛΑ ΚΑΣΤΡΙΝΑΚΗ

...Κάτι ν' αλλάξει!

Μα πώς;

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΩΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ / 13

Τρεις Ιστορίες σε μια τάβλα * Πώς ομορφαίνουν οι φοιτήτριες * Μούσαις Χάρισι * Φτερά πουλιών * Ξεριζωμένη * Αμφιθέατρο * ΒΑΣΙΛΙΚΗ * ΑΓΛΑΙΑ

ΔΕΥΤΕΡΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ / 38

Ο κακούργος νόμος 815 * Κατάληψη τώρα! * Ιδεολογικοί Μηχανισμοί του Κράτους * Παράπλευρες ωφέλειες * ΤΑΚΗΣ

ΤΡΙΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ / 56

Νοικοκυριό * Κρύο και παρεξηγήσεις * Για μια προκήρυξη που δεν γράφτηκε * Φουρτούνης * Τυροραγία * Μια ευθύνη * Πατριδογνωσία

ΤΕΤΑΡΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ / 72

«Αίας» * Γενστικές εμπειρίες * Έλλειψη σεβασμού * Πολυπολιτισμικότητα (πριν από τη λέξη) * Γενική Συνέλευση * ΦΙΛΙΠΠΟΣ * Ριγέ * Εξετάσεις

ΠΕΜΠΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ / 93

Μια άσπρη τριχα * Σχεδιάζοντας την Πάροδο * Στα μοβ * Ο δεξιός μου φίλος * ΑΝΑΣΤΑΣΗΣ * Το ημερολόγιο μιας φοιτήτριας * Όσα έγιναν και όσα δεν έγιναν * ΤΑΚΗΣ * ΑΓΛΑΙΑ

ΕΚΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ / 127

Για χρόνια πλάγιαζα νωρίς * Καραμπορνάκι, Αρετσού... * Ο Άνθρωπος με το γαρίφαλο και το ηθικό πλεονέκτημα * Δάχανο με γιαούρτι * Στη χώρα της αυτοδιαχείρισης * Εκλογική αντιπρόσωπος * ΑΓΛΑΙΑ * ΦΙΛΙΠΠΟΣ * ΑΝΑΣΤΑΣΗΣ

ΕΒΔΟΜΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ / 159

Αμεσοδημοκρατικά * Αγωνίες, προβληματισμοί, αποφάσεις * Κι εγώ αγωνίστηκα * Το Πολωνικό και το μονοτονικό * «...μας αφήνει παγερά αδιάφορος» * Κοντά στην ευτυχία (από το «Ημερολόγιο μιας φοιτήτριας») * ΤΑΚΗΣ * ΒΑΣΙΛΙΚΗ

ΟΓΔΟΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ / 181

Ο Καθηγητής και ο Βοηθός * Ο ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ * Ο ΒΟΗΘΟΣ * Δεν σηκώνομαι με τίποτα * Ο σύντροφος Φάνης * Πανσπουδαστικό Συνέδριο * ΑΝΑΣΤΑΣΗΣ

ΕΝΑΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ / 214

Γίνεται φλάισιχ * Μεταφράζοντας * Ένας ήρωας της επιβίωσης * Για μια νομιμοποίηση της φιλολογίας * Στο Βερολίνο * ΒΟΛΦΙ * Η «πρόταση της Παρόδου» και η λεκτική βιαιότητα * Το «γελοίο αρχείο» * Σύστημα εξοφλημένο, κακό, λειψό και παραπλανητικό * Gallus Gallicaceus

ΔΕΚΑΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ / 254

Μεταβάσεις * Φοιτητική ζωή * Με τα ριχτά πουλόβερ τους * ΦΙΛΙΠΠΟΣ * ANNA * ΑΝΑΣΤΑΣΗΣ * Ο Τουίτν * Θα το ψάξω! * Να αλλάξει! Μα πώς;

ΕΝΔΕΚΑΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ / 288

Η γοητεία της φιλολογίας * Η μάθηση και η αναγκαιότητα * Εργασία στα Λατινικά * Σαν τον έρωτα * ΒΕΡΑ * Ο διανοούμενος που διαρκώς ταλαντεύεται * Εκείνη τη φορά * ΦΙΛΙΠΠΟΣ * ΒΑΣΙΛΙΚΗ * Γιατί να θέλει κανείς την εξουσία; * Η ομάδα «ΡΦ, τώρα ΣΥΡΙΖΑ» * ΧΑΡΗΣ * Φαιαδέρων

ΕΠΙΛΟΓΟΣ / 329

μνήμη Κώστα Κάρη

Το αφήγημα που ακολουθεί στηρίζεται σε αναμνήσεις και πραγματικό υλικό, το οποίο έχει υποστεί μυθοπλαστική επεξεργασία. Καταστάσεις, γεγονότα και σκέψεις αποδίδονται όπως συνέβησαν ή όπως θα μπορούσαν να έχουν συμβεί. Τα πρόσωπα είναι σχεδόν όλα υπαρκτά, εμφανίζονται όμως συνήθως με παραλλαγμένα ονόματα.

ΠΡΩΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Τρεις Ιστορίες σε μια τάβλα

Μέρα με ήλιο λαμπρό. Ένα φθινόπωρο πολλά υποσχόμενο. Ζωή που ξεκινά. Για πού ξεκινά;

Λοξή λουρίδα φως πέφτει πάνω σε τρία βιβλία αραδιασμένα στην τάβλα-γραφείο. Τρία βιβλία παχουλά παχουλά. Τι είναι; *Ιστορία της Νέας Ελληνικής Λογοτεχνίας και δεύτερη Ιστορία της Νέας Ελληνικής Λογοτεχνίας και τρίτη*. Ναι, τρεις διαφορετικές Ιστορίες της Νέας Ελληνικής Λογοτεχνίας πάνω σε ένα τραπέζι. Καμιά πεντακοσαριά σελίδες η καθεμιά και βάλε. Καλύπτουν σχεδόν ολόκληρη την τάβλα-γραφείο. Ένα ποτήρι νερό, όπου αναβράζει μια βιταμίνη C, προσθέτει ένα πορτοκαλωπό χρώμα.

Η φοιτήτρια Ειρήνη σκύβει πάνω απ' τα βιβλία, με μολύβι στο χέρι, και μεταφέρει το βλέμμα της: πρώτα στην αριστερή μεριά, έπειτα στο κέντρο, έπειτα στα δεξιά. Μα τι κάνει ακριβώς; Διαβάζει μία παράγραφο από το αριστερά κείμενο βιβλίο, μία από το κεντρικό, μία από το δεξί κείμενο. Θεέ μου, πόση επιμέλεια! Έχει αποφασίσει να γίνει φιλόλογος με τη μία. Τη μέθοδο μάλιστα την έχει

εφεύρει μόνη της, δεν της την υπέδειξε κανείς. Πρέπει να δει τι γράφει για το θέμα ο Α, ο Β και ο Γ συγγραφέας. Μάλιστα! Συγκριτική ανάγνωση. Αφού τρεις Ιστορίες τους μοίρασαν στο Πανεπιστήμιο, τρεις πρέπει να διαβάσει, τη μια παράλληλα με την άλλη. Αυτό δεν είναι η επιστημονική προσέγγιση; Αυτό λοιπόν οφείλει να κάνει.

Κι όμως νιώθει μια ανακατωσούρα στο στομάχι, κάτι δεν πάει καλά, σαν να έχει μέρες να φάει. Ίσως να φταίει η βιταμίνη C. Κάτι σαν κόμπος την εμποδίζει να αφοσιωθεί στο διάβασμα. Προσπαθεί, μα το μυαλό ξεστρατίζει πέρα δώθε, μια στο χτες, μια στο προχτές, μια στο πέρυσι, μια στο αύριο —πολύ απειθάρχητο—, και το στομάχι ενοχλεί, εδώ που τα λέμε, μέχρι ναυτίας. Πού εκείνες οι επιδόσεις οι περσινές, σαν ετοιμαζόταν για τις Εισαγωγικές...

Η συγκάτοικος Αντιγόνη έχει ξενοκοιμηθεί το βράδυ κι είναι άφαντη. Η συγκάτοικος Μαριλένα έχει δεχτεί νωρίτερα το πρωί ένα δέμα με το ταχυδρομείο, το οποίο και έχει δείξει στην Ειρήνη όλο χαρά. Στην πρώτη σελίδα, φαρδιά πλατιά μια αφιέρωση. Αφιέρωση από τον ίδιο τον συγγραφέα! Στη νεαρή φιλόλογο Μαριλένα, με εκτίμηση και μεγάλες προσδοκίες — κάτι τέτοιο. Έπειτα η συγκάτοικος κλείστηκε στο δωμάτιό της για να απολαύσει με την ησυχία της το απόκτημα... Είναι να μη σε παίρνει το παράπονο; Θα αποκτήσεις ποτέ σου εσύ βιβλίο με αφιέρωση; Θα λάβεις ποτέ σου τέτοιο δώρο με ένα ευλογημένο ταχυδρομείο;

Αλήθεια, τι νόημα έχει να διαβάζει κανείς αυτούς τους τρεις ανοιγμένους στις πρώτες σελίδες τόμους, αφού

σχεδόν τίποτα δεν μένει τελικά στη μνήμη. Το 1000 μ.Χ., το Βυζάντιο, το έπος του Διγενή Ακρίτη, οι ποικίλες εκδόσεις του, ποια η πρώτη, ποια η δεύτερη... Τρέχα γύρευε. Το αριστερό μέρος των βιβλίων, έτσι όπως στέκουν ανοιγμένα, είναι τόσο λεπτό και το δεξί τόσο τεράστιο! Για να φτάσει κανείς ως το τέλος αυτών των τούβλων και να πει πως κάτι ξέρει, θα χρειαστεί αιώνες. Μια ζωή σίγουρα δεν φτάνει — για την Ειρήνη τουλάχιστον. Πόσο μάλλον με αυτή την επιστημονική μέθοδο που διάλεξε!

Μέσα σ' όλα, και τα ταρακουνήματα της γης. Η πολυκατοικία διαρκώς τραμπαλίζεται, ή νομίζεις πως τραμπαλίζεται, αλλά ποια η διαφορά, ο φόβος είναι ο ίδιος. Η Αντιγόνη τής είχε πει το κόλπο: Κοιτάς τη λάμπα του ταβανιού, «αν κουνιέται, κρύψου κάτω απ' το γραφείο!». Όχι ότι θα κρατήσει αυτή εδώ η ταβλίτσα που παριστάνει το γραφείο. Αυτή ίσα που σηκώνει το βάρος των τριών βιβλίων...

Κι ο ήλιος πέφτει ζωηρός έξω, στους τοίχους της απέναντι πολυκατοικίας και στην ταμπέλα του ζαχαροπλαστείου με τις εξαισίες τάρτες, που η Ειρήνη δεν έχει δοκιμάσει ακόμα. Ενώ η λοξή λουρίδα πάνω στα βιβλία ολοένα μετακινείται.

Πόσο δύσκολο πράγμα είναι εντέλει η φιλολογία! Τι όγκο πληροφοριών πρέπει να συγκρατήσει κανείς! Πόσα ονόματα, χρονολογίες, υποθέσεις έργων, πόσες κρίσεις, πόσες μεθόδους! Πόση ευφυΐα οφείλει ξαφνικά να αναπτύξει. Και τι θηριώδη μνήμη χρειάζεται για όλα αυτά! Μακάρι να είχε επιλέξει κάτι άλλο η Ειρήνη. Κάτι πιο κοντά στις ικανότητές της. Μήπως, ας πούμε, να γινόταν

συγγραφέας; Στην περίπτωση αυτή δεν θα χρειαζόταν να μάθει τίποτα, θα ασχολιόταν μονάχα με όσα θα κατέβαζε το ίδιο το κεφάλι της. Αντί για τόνους γνώση, θα στηριζόταν στην παρατήρηση. Παρατηρείς τους άλλους, τον εαυτό σου και κάτι τέλος πάντων φτιάχνεις. Μια ιστορία, μισοπραγματική μισοφανταστική ίσως. Πιο εφικτό μοντέλο, όπως και να το κάνουμε.

Όχι, είναι αδύνατο σήμερα να διαβάσει το εισαγωγικό κεφάλαιο από το πρώτο, το δεύτερο, το τρίτο βιβλίο. Το στομάχι της λέει: «Παράτα τα! Άσ' τα!». Ο ήλιος έξω φωνάζει: «Σήκω κι έλα!». Δεν θα γίνει σήμερα φιλόλογος. Ας γίνει αύριο, μεθαύριο, παραμεθαύριο. Για σήμερα φτάνει!

Η Ειρήνη κλείνει τους τρεις θηριώδεις τόμους και δραπετεύει από το σπίτι.

***

Πόσο γελάω κάθε φορά που θυμάμαι την παραπάνω σκηνή! Της Ειρήνης της πήρε δύο χρόνια τουλάχιστον να συνέλθει απ' αυτή την εμπειρία — κι εμένα το ίδιο. Για καιρό δεν μπορούσε να δει με χαρά, ή έστω με κάποια περιέργεια, βιβλίο μπροστά της, εκτός κι αν ήταν εντελώς εξωσχολικό — την έπιανε αμέσως το στομάχι της. Θεωρούσε ότι η επιστήμη που είχε διαλέξει ήταν πολύ πολύ βαριά. Και αυτό ίσχυε πράγματι: τρεις τόμοι χοντροί, ασήκωτοι...

Εκείνη η άτυχη εμπειρία συνέβη μια ηλιόλουστη, αληθινά εξαίσια μέρα του Οκτωβρίου — ίσως και το φως να έπαιξε τον ρόλο του. Η χρονολογία: 1979 (θα τις χρειαζούμε τις χρονολογίες). Η φοιτητριούλα Ειρήνη είχε

μόλις φτάσει στην πόλη της επιλογής της. Ήθελε, λέει, να φοιτήσει στο «δημοκρατικό» Πανεπιστήμιο της Θεσσαλονίκης και όχι στο «αντιδραστικό» της Αθήνας. Δεν ήξερε και πολλά παραπέρα — μονάχα αυτό: δημοκρατικό το ένα, αντιδραστικό το άλλο· πρόοδος από τη μία, συντήρηση και σκουριά από την άλλη. Αλλά τούτα αρκούσαν για να ανακοινώσει την επιλογή της στην οικογένεια. Οι δικοί της κάτι μουρμούρισαν για το κόστος των σπουδών, όμως δεν έφεραν αντίρρηση. Η Ειρήνη το σημείωσε στον νου της (σεβαστό ήταν) και μάζεψε ταμπογαλάκια της.

Κι έτσι, να, βρέθηκε στη συμπρωτεύουσα. Την κουβάλησε ο Δημήτρης μες στο παμπάλαιο Φορντ της μαμάς του. Βαλίτσες και σακούλες και σακουλάκια. Βέβαια! Ως και το μισοάδειο σωληνάριο με τη βιταμίνη C πήρε μαζί της. Τι θα 'κανε χωρίς βιταμίνη C τις πρώτες μέρες;

Έφτασαν στην πόλη διασχίζοντας τη μισή Ελλάδα. Έφτασαν και στην οδό Παύλου Μελά, την περίφημη Διαγώνιο. Απόγευμα Κυριακής. Όλα καινούργια και εξωτικά, μολονότι τα 'χε ξαναδεί κάποτε· ο λίγο κατηφορικός με ψιλόλιγνα δέντρα δρόμος, ο Λευκός Πύργος — ναι, αυτοπροσώπως — εκεί στο βάθος και στην πάνω μεριά η Αγία του Θεού Σοφία, σοβαρή, βαριά, περικλειστη, ένα δέος στο κέντρο της πόλης.

Η φοιτητριούλα μας είχε συμβιβαστεί πια με την ιδέα ότι δεν θα έμενε στη γειτονιά του Σείχ Σου, να τρέχει κάθε ξημέρωμα στο δάσος κι έπειτα να κάνει κρύο ντους και να παίρνει το πρωινό της με δημητριακά και γάλα. Είχε συμβιβαστεί με μια λιγότερο υγιεινή ζωή — εδώ που τα λέμε, το κρύο ντους πώς θα το άντεχε; —, αφού είχε βρει μέρος

να μείνει, και μάλιστα ακριβώς στο κέντρο της πόλης. Η Αντιγόνη, μόλις άδειασε το τρίτο δωμάτιο στο σπίτι της, την σκέφτηκε και της τηλεφώνησε. Μολονότι δεν είχαν ανακοινωθεί ακόμα τα αποτελέσματα, η Ειρήνη αποφάσισε να μην είναι σεμνή, να μην είναι φοβιτσιάρα και λίγο να το ρισκάρει. Είπε ναι.

Πώς ομορφαίνουν οι φοιτήτριες

Η Αντιγόνη, με φουντωμένα τα καστανόξανθα μαλλιά της, ένα ελαφρώς μυστηριώδες χαμόγελο στα χείλη και άνεση οικοδόσποινας, την υποδέχεται στην είσοδο της πολυκατοικίας οδηγώντας την στη νέα ζωή. Τι όμορφη! Έτσι να ομορφαίνουν άραγε οι φοιτήτριες; Και σαν πόσο καιρό να παίρνει η διαδικασία;

Η Ειρήνη την βλέπει να προχωρά μπροστά της στο σκοτεινό χολ και να πατάει το κουμπί του ασανσέρ. Μυρωδιές φαγητών, κάτι σαν βραστό κρέας με λάχανο, σούπα ή ντολμάδες. Τα ρουθούνια της Ειρήνης ρουφούν άπληστα τις πληροφορίες: αχνιστά φαγητά με μπόλικο πιπέρι για βαρύ βορινό κρύο... Έχουν ποτίσει μέχρι και οι τοίχοι!

Ένας μακρύς διάδρομος και δίπλα στην πόρτα που την περιμένει μισάνοιχτη το όνομα του ιδιοκτήτη ή του παλιού νοικάρη σε χρυσαφιά ταμπελίτσα: Φίλιππος Μπλαμπλαμπλα-όγλου. Βέβαια! Τώρα πια η νεαρή απ' την πρωτεύουσα εισέρχεται στον κόσμο των ...ίδη και των ...όγλου. Και συνάμα, στον ένδοξο κόσμο των αρχαίων Μακεδόνων,

των βυζαντινών αυτοκρατόρων και των μακεδονομάχων.
Άλλη χάρη!

Το δωμάτιό της είναι το γωνιακό, με όχι ένα μα δύο παράθυρα, παρακαλώ. Το ένα βλέπει στα φερφορζέ μιας παλιάς γκριζογάλανης πολυκατοικίας, στα πέντε μέτρα απόσταση· κτίριο στιβαρό, καλοφτιαγμένο, με τεχνοτροπία παράξενη. Το άλλο καδράρει πολύ ωραία ένα ζαχαροπλαστέιο. «Έχει εξάισιες τάρτες», ενημερώνει αμέσως η Αντιγόνη.

Η παλιά συγκάτοικος, που έχει πια πάρει πτυχίο, άφησε πίσω της δύο ωραιότατα στρώματα αφρολέξ. Το ένα πάνω στ' άλλο, μονό κρεβάτι. Το ένα δίπλα στο άλλο, διπλό. Πρακτικότητα. Αλλά και ιδεολογικά ενδεδειγμένο. Κάτω τα κρεβάτια και η συμβατικότητα τους! Το κρεβάτι, ξύλινο ή σιδερένιο, με ποδαράκια ή χωρίς, είναι για τους ανθρώπους που θέλουν τα πράγματα περιχαρακωμένα και σταθερά. Για τους υπόλοιπους είναι το σταυροπόδι στο πάτωμα, οι ντάνες τα βιβλία (το πολύ μια αυτοσχέδια βιβλιοθήκη), οι τάβλες αντί για γραφεία και συρτάρια. Δυστυχώς όμως, όσον αφορά τα στρώματα, δεν θα έμεναν για πολύ απλωμένα — ο Δημήτρης έπρεπε να επιστρέψει σχεδόν αμέσως στην Αθήνα.

Η τρίτη συγκάτοικος, τελειόφοιτη, Μαριλένα. Κομμάτι απόμακρη. Η κοντή και πολύ ελαφριά λουλουδάτη φουστίτσα της, εξαιρετικά χαριτωμένη. Τι άνετα που κινείται στον χώρο! Η φουστίτσα φτερουγίζει σαν πεταλούδα. Και πόσα βιβλία στο δωμάτιό της! Αχ, θα χρειαστεί να φάει πολλά ψωμιά η φοιτητριούλα μας μέχρι να φτάσει σ' αυτό το επίπεδο. Να φτερουγίζει κι η φούστα της... Αν φτάσει ποτέ.

Μούσαις Χάρισι

Βάλλθηκα τώρα —έτσι όπως συχνά ανεβαίνω στη Θεσσαλονίκη— να ξαναπατήσω στα βήματα που έκανε η Ειρήνη την πρώτη εκείνη μέρα, ακολουθώντας τις οδηγίες της Αντιγόνης και τη διαδρομή που της είχε σχεδιάσει πάνω στο χαρτί: «Διαγώνιος, όνομα και πράγμα! Θα δεις πώς κόβει λοξά τον μπακλαβά της πόλης. Μετά παίρνεις το δρομάκι αυτό δίπλα στο ζαχαροπλαστείο —σου είπα για τις τάρτες—, βγαίνεις πλατεία Ναυαρίνου (τεράστια, στα δεξιά σου), αριστερά Γούναρη, διασχίζεις την Εγνατία, Καμάρα... Στάση: ίσια μπροστά, η Ροτόντα. Έστι δε Ροτόντα... Αλλά μη σπεύσεις, είναι κλειστή, σε αιώνιες επισκευές!».

Εμπρός! Μια βαθιά εισπνοή έξω από το ζαχαροπλαστείο (μονάχα εισπνοή), ένα σύντομο βλέμμα στη βιτρίνα με τα ινδικά ρουχαλάκια και τα χαίμαλιά κι έπειτα η μεγάλη πλατεία με τα βυθισμένα στο χώμα ερείπια, κάτι τουβλάκια όχι φανερού ενδιαφέροντος (ούτε μία μαρμάρινη κολόνα), και στη γωνία η «μπουγάτσα» (να ξέρεις πως εδώ «τυρί» σημαίνει φέτα, όλα τα άλλα είναι «κασέρια»). Κι έπειτα αυτά τα θηρία: ένας, δύο, τρεις, τέσσερις, πέντε όροφοι... Τα χάνεις, ζαλίζεσαι να μετράς. Και με τίχους φτενούς, τσιγαρόχαρτα, νομίζεις πως με ένα φύσημα θα... Τεράστια βαρέλια στα στενά —ούτε ένα μέτρο— μπαλκόνια. Τι να 'χουν μέσα; Μάλλον πετρέλαιο. Αλλόκοτος τρόπος θέρμανσης. Στην Αθήνα ποτέ τέτοιο πράγμα.

Μυρμηγκιά στο πέρασμα απέναντι. Η Αψίδα του Γαλέριου, επιβλητική στο πρωινό φως, γεμάτη μικρά αλογάκια

και στρατιωτάκια, όμως μισολιωμένα, διαβρωμένα. Πέτρα όχι πολύ καλής ποιότητας. Και πάνω της να κουτσουλίζουν δεκάδες περιστέρια. Εκκλησίες ατελείωτες, παλιές, καινούργιες, μικρές, μεγάλες, βυθισμένες στο χώμα, υπερυψωμένες. Μυρωδιά λιβανιού, λες, διαχέεται παντού... Στον γαλανό ουρανό ένα αεροπλάνο άφησε θριαμβευτική άσπρη γραμμή που οδηγεί ακριβώς στη σωστή κατεύθυνση, εκεί, λοξά, πίσω απ' τις πολυκατοικίες... Και να επιτέλους ο σεπτός περίβολος, με πεύκα και κυπαρίσσια: *Μούσαις Χάρισι θύε.*

Πώς μπαίνει, αλήθεια, η Ειρήνη για πρώτη φορά στον ιερό χώρο της μάθησης; Είναι συγκινημένη; Μήπως κάθεται και χαζεύει με τις ώρες το παλιό καφετί κτίριο και την επιγραφή του, θυσιάζοντας νοερά στις Μούσες και στις Χάριτες; Ή σαν να το κάνει τάχα κάθε μέρα, όπως όλοι όσοι βαδίζουν πλάι της γρήγορα και με στόχο; Υποθέτω πως, αν ήταν μόνη, αν δεν υπήρχε κόσμος γύρω της, θα καθόταν στα скаλάρια, μπορεί και να αγκάλιζε τις τέσσερις κολόνες μία προς μία. Αλλά δεν είναι μόνη, οπότε προσποιείται ότι δεν λιώνει από συγκίνηση και προχωράει.

Η βαριά πόρτα είναι αμπαρωμένη. Οι σεισμοί την έχουν κάνει την απαίσια δουλειά τους. Είναι πληγωμένο το υπέροχο κτίριο. Αχ, πριν δύο χρόνια, όταν η Ειρήνη είχε έρθει εδώ για να δει πώς είναι αυτή η πόλη όπου σκεφτόταν να σπουδάσει, η πόρτα ήταν ανοιχτή και η τότε μαθήτριά είχε σκεφτεί: Να, από εδώ θέλω κι εγώ να περάσω...

***

Πόσες φορές έχει πεταρίσει η καρδιά μου μπροστά στο καφέ κτίριο! Μα τι με έλκει τόσο πολύ σε αυτό; Προσπαθώ τώρα να το προσδιορίσω. Είναι σεμνό και συνάμα πειστικό. Είναι λιτό και οικείο, αλλά σοβαρό — όσο πρέπει. Δεν είναι πομπώδες. Κουβαλά μια παράδοση χωρίς να σε βαρύνει με αυτήν. Η σοφία του δεν είναι απρόσιτη. Δεν θαμπώνεται μπροστά του, ούτε σε πιάνει κατακτητικός οίστρος και μεγαλομανία. Το νιώθεις να σε αγκαλιάζει με τρυφερή συμπάθεια... Ναι, κάπως έτσι!

Πολύ αργότερα αξιώθηκα να μάθω τι θαύματα κουβαλά και στο εσωτερικό του το καφέ κτίριο. Σε ένα συνέδριο ήταν. Στην αίθουσα τελετών τη λαμπρά κεκοσμημένη, με τις παλιές ξύλινες καρέκλες και το ζωγραφισμένο ταβάνι. Τα μάτια μου δάκρυσαν μέσα στην ορθογώνια σάλα. Και όταν βρέθηκα στο βήμα, η φωνή μου έκλεισε. Βέβαια δεν ήταν ένα οποιοδήποτε συνέδριο. Ήταν αφιερωμένο στη μνήμη της Ελένης. Είχε περάσει κιόλας ένας χρόνος από τον θάνατο της αγαπημένης δασκάλας.

Εκείνη τη μέρα πάντως, την πρώτη της φοιτητικής της ζωής, καθώς και όλες τις άλλες που ακολούθησαν, η Ειρήνη παρέκαμψε αναγκαστικά το όμορφο οικοδόμημα, όπως έκαναν όλοι οι υπόλοιποι τρεχάτοι φοιτητές. Πίσω του η καινούργια Φιλοσοφική, από μπετόν και γυαλί. Πολλαπλάσια σε μέγεθος. Άλλοι καιροί, άλλες διαστάσεις — διαφορετικές ήταν οι συνθήκες στις αρχές του αιώνα, διαφορετικές τώρα, σχεδόν 1980! Εκδημοκρατισμός της εκπαίδευσης, θα σκέφτηκε η μικρή μου μαρξίστρια (μαρξίστρια ήταν τα τρία τουλάχιστον τελευταία χρόνια), που ανέλυε τα πράγματα με θεωρητικούς όρους «διαλεκτικού

υλισμού». Πολύ περισσότερος κόσμος μπορούσε πια να σπουδάσει, κι αυτό έπρεπε κανείς να το χαιρετίσει. Εντέλει δεν ήταν και τόσο χάλια το νέο κτίριο. Πιο ωραίο το παλιό, αλλά σχεδόν μινιατούρα.

Η Ειρήνη ανέβηκε με βιάση —όπως την φαντάζομαι τώρα— τις μαρμάρινες σκάλες.

